

Issoria

over leven en loslaten

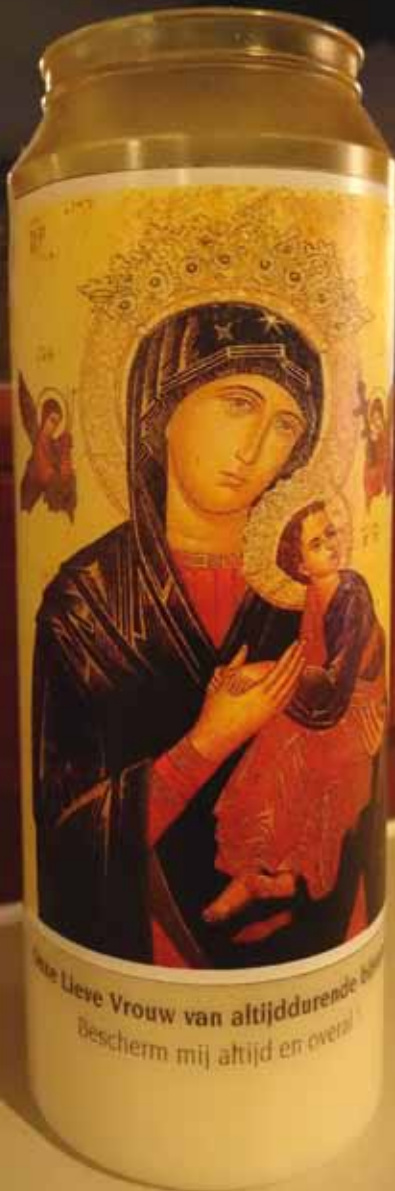
UITGAVE VAN
HOSPICE ISSORIA
VERSCHIJNT
TWEEMAAL
PER JAAR
OPLAGE 1.600
JAARGANG 20

najaar 2016

TK Challenge

Geestelijk verzorgers

Stedelijk Gymnasium

HALVE

Een hele marathon heb ik nooit gelopen. Wel een halve. De duurloop vond plaats op Terschelling onder de naam de Berenloop. Geen beer te bekennen.

'Die naam vindt zijn oorsprong in de barre weersomstandigheden die deze loop immer omgeven', zei een man met een Nova Zembra hoofd. We knikten en wezen naar de milde najaarszon.

Het seizoen was voorbij, maar er was nog bier. Op het eiland drentelden dunne mannen en vrouwen in strakke maillots door de weilanden en de duinen. Onze voorbereiding was in de kroeg, vrijdag- en zaterdagavond. En na sluitingstijd in het volle hotel Midland.

De andere gasten vonden dat wij erg luidruchtig waren, midden in de nacht. Dat was ook zo. Zij waren erg serieus. Ze letten op hun voeding, hun kleding en hun nachtrust. Ze deden hun beklag bij de manager.

Als het nog eens zou gebeuren zouden we eruit gezet worden. We werden er niet uitgezet.

Op zondagochtend stonden we met z'n allen aan de start. De lichtzinnigen lachend, de serieuzen gespannen.

Na de finish was er bier voor iedereen.

J. Pennings

FOTOGRAFIE

Partner Japke van Malde (omslag en pag. 7), Esther van Vliet (pag. 15), Elma Voogt (pag. 14) en Maarten van Rooij (pag. 2, 6 en 7).

SAVE THE DATE!

Volgend jaar zal er weer een Issoria Symposium worden georganiseerd. Zet de datum vast in je agenda: woensdagavond 11 oktober 2017 in de Vredeskerk, Leiden. Het onderwerp van het symposium moet nog worden bepaald.

COLOFON & VERANTWOORDING

Issoria Magazine is een uitgave van de Stichting Hospice Issoria. Het magazine heeft als doel betrokkenen en geïnteresseerden te informeren over Issoria en bij te dragen aan het creëren van draagvlak (maatschappelijke en financiële steun) voor het werk van Issoria. Issoria Magazine verschijnt twee keer per jaar (mei en december) en wordt gemaakt door vrijwilligers. De kernredactie bestaat uit Erna ten Broeke, Annemieke de Man, Jessica Smeenk, Maarten van Rooij en Trees Schoof. Issoria Magazine wordt verspreid onder donateurs, sponsors, medewerkers van Issoria en andere geïnteresseerden. Het wordt opge maakt en gedrukt door Okay Color Graphics in Alphen aan de Rijn.

Als u suggesties heeft of feedback wilt geven, kunt u die mailen naar info@issoria.nl ter attentie van de redactie van Issoria Magazine.

In dit nummer

Column J. Pennings	2
TK Challenge: New York Marathon	3
Luisteren naar levensvragen	6
Hoe doen ze dat? Issoria Thuis	10
Op bezoek bij de burens: Stedelijk Gymnasium	11
Martin Bax 2e prijswinnaar schrijfwedstrijd	12
Aska Hayakawa 1e prijswinnaar schrijfwedstrijd	13
Uitgelicht: twee boeken- en een muziekcensie	14
Praktische informatie over Issoria	15
Stichting Vrienden van Issoria: acties die geld opleveren	16

Een uitdaging voor Issoria

Het meedoen aan de New York Marathon stond op hun bucket list. Maar in plaats van hiervoor 'gewoon' in training te gaan, leek het de collega's Rens Goudsmit, Lizette Jaques en Rogier Kampschreur nog mooier om hun uitdaging met zoveel mogelijk mensen te delen en er een goed doel aan te koppelen. Zo legden ze de basis voor de TK Challenge die ruim 300 mensen in beweging bracht met één gezamenlijk doel voor ogen: € 142.195,- bij elkaar rennen voor hospice Issoria. Rens Goudsmit vertelt.

tekst ANNEMIEKE DE MAN

Het meedoen aan de New York Marathon stond op hun bucket list. Maar in plaats van hiervoor 'gewoon' in training te gaan, leek het de collega's Rens Goudsmit, Lizette Jaques en Rogier Kampschreur nog mooier om hun uitdaging met zoveel mogelijk mensen te delen en er een goed doel aan te koppelen. Zo legden ze de basis voor de TK Challenge die ruim 300 mensen in beweging bracht met één gezamenlijk doel voor ogen: € 142.195,- bij elkaar rennen voor hospice Issoria. Rens Goudsmit vertelt.

manier een uitdaging aangaan die bij hem past. Voor iemand die nooit hardloopt is het afleggen van 5 km tijdens de Leiden Marathon net zo'n grote prestatie als dat het lopen van een marathon voor een ander is.'

De uitdaging voor Issoria

Over het goede doel dat aan de TK Challenge gekoppeld werd, hoefden Rens en zijn collega's bij TK advocaten en notarissen Lizette en Rogier niet lang na te denken. Rens: 'We hadden sowieso al een warme band met Issoria.'

Ieder zijn eigen prestatie

De drie initiatiefnemers namen in hun weg naar New York zeven hardloopevenementen op in de TK Challenge: de Zevenheuvelenloop (15 km), City Pier City Loop (5 km, 10 km en 21,1 km), Singelloop Leiden (6,9 km), Leiden Marathon (5 km, 10 km, 21,1 km en 42,2 km), Dam tot Damloop (16,1 km), Marathon Amsterdam (8 km, 21,1 km en 42,2 km) en de New York Marathon (42,2 km). Rens: 'Ons streven was om zoveel mogelijk mensen in beweging te brengen voor hospice Issoria. Daarom hebben we deze zeven hardloopevenementen opgenomen in het jaarprogramma. Iedere deelnemer kon op deze

Als bedrijf hadden we meegedaan met de Slag om Leiden en zelf heb ik op het Stedelijk Gymnasium gezeten, tegenover de hospice.' Toen ze voor het eerst op bezoek gingen bij Issoria, beseften ze nog beter waarom ze gekozen hadden voor een hospice als goed doel. Rens: 'De dood is heftig maar ook iets fundamenteels. Iedereen krijgt er mee te maken. Hospice Issoria biedt mensen de mogelijkheid om hun laatste tijd op

Van € 142.195,- en jeugdig enthousiasme

De extra motivatie die Rens en zijn collega's ervoeren tijdens de training voor de marathon New York, vertaalden ze in het streefbedrag dat ze met de TK Challenge bij elkaar wilden brengen: € 142.195,-. Rens: 'Wij wilden een mooi bedrag dat -met een knipoog- gerelateerd kon worden aan de marathon, die officieel 42,195 km lang is.

alsof we een baan naast onze eigen baan hadden. De deelnemers zorgden zelf voor persoonlijke sponsors. Wij namen de promotie van de TK Challenge op ons en schreven de deelnemers in bij de verschillende hardloopevenementen. De deelnamekosten werden betaald door onze gouden partners: Rabobank Leiden Katwijk, gemeente Leiden, Zorg en Zekerheid, Van Duyn Van der Geer en De Leeuw.'

'Wat is de pijn van de laatste kilometers van een marathon ten opzichte van de laatste dagen van iemands leven?'

aarde zo waardig mogelijk door te brengen. Dat gegeven heeft mij tijdens de voorbereidingen op New York een extra stimulans gegeven. Wat is de pijn van de laatste kilometers van een marathon ten opzichte van de laatste dagen van iemands leven? Ik ben blij en dankbaar dat ik dit kan en mag doen.'

€ 42.195,- vonden we niet ambitieus genoeg, dus het werd € 142.195,-.' Het management van TK advocaten en notarissen noemde het streefbedrag een vorm van jeugdig enthousiasme, maar verleende vol overtuiging alle medewerking aan de drie werknemers om de TK Challenge te organiseren. Rens: 'Het was

Wordt vervolgd in 2017

Daarnaast zorgden Rens en zijn collega's ervoor dat alle deelnemers een TK Challenge outfit kregen en regelden ze per evenement een centrale verzamellocatie, eten en drankjes op de route en een afsluitend samenzijn. Rens: Feitelijk hebben we – zonder enige ervaring – zeven evenementen georganiseerd. Zonder de hulp van collega's en steun van TK advocaten en notarissen waren we niet zover gekomen. We hebben er veel plezier aan beleefd en veel van geleerd. Omdat we het zonde vinden om met die ervaringen niets meer te doen, gaan we de TK Challenge volgend jaar zeker voortzetten. Wanneer

en met welke sporten weten we nog niet: dat gaan we later bepalen.'

Naast alle tijd en energie die Rens stak in de organisatie van de TK Challenge vond hij nog voldoende tijd om zelf drie tot vier keer per week te trainen voor de marathon van New York. Rens: 'Gelukkig had ik al een goede basisconditie. Tot mei van dit jaar heb ik heel intensief gehockeyd, dus veelvuldig trainen was ik wel gewend. Het verschil is dat ik het nu allemaal alleen moest doen. Er waren dagen dat ik me naar buiten moest sleuren om te gaan hardlopen. Ik vond het vooral moeilijk om afwisseling te vinden in de trainingsrondjes die ik liep.'

In één woord geweldig

Maar met het goede doel én New York voor ogen hield Rens het uitstekend vol. Op woensdag 2 november vloog hij goed voorbereid samen met negen collega's naar New York voor de grootste sportieve uitdaging van zijn leven. Daar aangekomen verkenden ze op vrijdag 4 november - samen met de meege-reisde supporters - alvast de laatste drie kilometers van het parcours en werden

ze ontvangen op het kantoor van een bevriend advocatenkantoor in New York. Zaterdag was een rustdag en zondag 6 november was het zover. Het werd een mooie, succesvolle dag, waarop zowel Rens als Rogier en Lizette de marathon volbrachten. Rens: 'Het was in één woord geweldig. Mijn doel was om de marathon in 3,5 uur te lopen. Uiteinde-

lijk heb ik er 3 uur en 29 minuten over gedaan. En geloof me ik heb daarvan zeker 3 uur lopen genieten.'

Noot redactie: *Op 9 december is tijdens een bijeenkomst in Scheltema het officiële bedrag bekendgemaakt dat de TK Challenge 2016 opgebracht heeft. Bij het ter perse gaan van dit magazine stond de teller op € 127.286,-.*

Eigen keuzes

Henk van Breukelen is een nestor. Net 86 jaar geworden. ‘God heeft me gestraft met een sterk lichaam’, grapt hij.

Hij fietst, studeert, schrijft en werkt nog gewoon. Henk studeerde theologie in Nijmegen. Hij werd door de katholieke kerk naar Leiden gestuurd om studentenpastor te worden. Hij ging met tegenzin. Maar binnen een paar weken bleek het zijn roeping. Hij richtte er samen met andere collega’s toen uit de rooms-katholieke en

reformatorische kerken uit de studentenecclesia op. Hij maakt zijn eigen levenskeuzes. Hij stapt uit het celibaat en trouwt. Hij richt zich op presentiepastoraat. Er puur zijn voor mensen als gesprekspartner en luisterend oor. Als mensen er prijs op stellen, verricht hij ook formele katholieke handelingen als trouwen, dopen en ziekenzalving.

Wie is jouw voorbeeld?

Spontaan zegt Henk: ‘Dat zijn mijn ouders en dan vooral zijn moeder.’

Is het een groot contrast om met studenten of ouderen over het leven te spreken?

‘Het is anders, maar soms toch ook weer verrassend vergelijkbaar. Jongeren kijken vooruit, hebben ambities. Zijn onzeker over hun toekomst, soms zelfs bang. Ze staan voor keuzes in hun studie, werk en relaties. Ze worstelen met het loskomen van hun ouders. Ouderen kijken terug. Heb ik een waardevol leven geleid? Kan ik eventuele conflicten met naasten achter me laten? Zijn onzeker wat er na de dood is of zijn daar zelfs bang voor.’

Kun je iets dieper ingaan op de studentenecclesia Leiden?

‘Samen met hervormden richtten we in de jaren zestig van de vorige eeuw een

HENK VAN BREUKELEN

Henk van Breukelen (1930) studeerde theologie in Nijmegen en psychologie in Utrecht. Hij werkte als pastor bij de studentenecclesia van de Universiteit van Leiden, als ziekenhuispastor bij de intensive care afdeling van het Academisch Ziekenhuis Leiden en hij is als geestelijk verzorger verbonden aan de zorginstelling Topaz. Hij is mede-oprichter van Hospice Issoria.

Henk woonde lang in Leiden en tegenwoordig in Zoeterwoude-Rijndijk. Hij is getrouwd en heeft twee zonen.

Henk schreef meerdere boeken. In zijn meest recente boek “Om naar u te luisteren” (2011) beschrijft hij geanonimiseerd 26 gesprekken die hij voerde met mensen vlak voor hun dood.

gemeenschap op speciaal voor studenten. Het fungeerde als een ontmoetingsplaats van studenten die wars waren van allerlei kerkelijke kaders en tradities, en aansluiting zochten bij hedendaags gedachtegoed, los van dogmatisme en kerkelijk hiërarchie. Als je rechten of medicijnen studeert en later rechter, arts of leraar wordt, krijg je te maken met ethische en morele dilemma's. Heeft louter straffen zin als mensen in de gevangenis slechter worden? Hoe verhoudt juridische winnen zich tot maatschappelijk verantwoord gedrag? Hoe ver ga je als dokter met behandelen?

Voel je je soms niet net een voyeur?

'Ja, soms wel. Maar dat geldt echt voor mij. Degene met wie ik praat, voelt dat nooit zo. Binnen een paar minuten is er een vertrouwensband. Ze weten zich in goede handen. Het gaat om luisteren. Ik zie dat als mijn opdracht. Door te luisteren laat ik de gasten de antwoorden hardop uitspreken die ze eigenlijk al diep

in zich hebben zitten. Ik oordeel niet. Ik ken de Bonders (orthodoxe hervormden) uit Katwijk. Ik ken de katholieke tuinders van de geestgronden. Ik kan hun persoonlijke vragen ook vertalen in passende teksten uit de Bijbel die rust en veiligheid geven.'

Heb je een favoriete tekst die je inspireert of waar je vaak op terugvalt?

'Ik heb niet een speciale tekst. Ik gebruik graag teksten van onze Nederlandse dichters. Ik denk in dit verband aan Huub Oosterhuis. Een generatiegenoot en collega van me, theoloog en dichter. Hij weet in zijn teksten religieuze en hedendaagse vraagstukken toegankelijk te maken.

Daarnaast zijn de boeken van Marinus van den Berg over verlieservaringen en rouwverwerking belangrijk voor mij. Hij is collega pastor in een verpleeghuis.'

Nederland is ontkerkelijkt, is dat een verlies?

'Nee, ik zie die ontkerkelijking vooral

als verlies in vertrouwen in het instituut kerk. Ik heb in mijn leven kritiek geuit op de kerk. Dankzij mijn contacten met protestanten en hervormden die geen bisschoppen of Paus hebben en veel lokaler zijn georganiseerd, heb ik tot mijn vreugde samen met hen kunnen werken aan zingevingsvraagstukken die zich afspelen in het dagelijks leven van mensen thuis en op het werk. Daar is het zoeken naar de betekenis van het leven er niet minder om geworden. Nu zijn mindfulness en op Oosterse tradities geïnspireerde filosofieën en religies populair. Ik heb daar geen negatief of positief oordeel over. De zoektocht heeft zin.'

Heb je voor ons een boodschap over het leven?

'Ik denk dat we een roeping hebben om ons tijdens ons leven te hechten aan elkaar. Dat maakt het extra moeilijk aan het eind van ons leven, want dan moeten we ons schijnbaar onthechten. Dat blijft een moeilijke opdracht.'

Ik ben van de vragen, niet van de antwoorden

Van origine is Japke van Malde protestants, hervormd. Zeven jaar geleden was ze twee jaar zorgvrijwilliger bij Issoria, dat toen nog gehuisvest was aan de Plantage. Tegen die achtergrond werd Japke benaderd of zij geestelijk verzorger wilde worden als opvolger van Henk van Breukelen.

Bij haar drie deeltijdfuncties paste dit er nog wel bij. Omdat ze de hospice kent en veel vertrouwen heeft in de samenwerking met vooral de zorgvrijwilligers, zei ze ja. Als remonstrants predikant is ze niet zo van de overtuigingen en heeft ze geen pasklare antwoorden klaar: 'Samen met de gemeenteleden stel ik vragen en zoeken we samen naar passende antwoorden bij de vraagstukken van dit moment.' Japke heeft voor zichzelf drie taken geformuleerd bij

Issoria. Ze wil er zijn voor de gasten die bij de overweg staan van leven naar dood. Ze wil er zijn voor de nabestaanden die in de geest van de overledene een dienst bij de uitvaart wil hebben. En ze wil er zijn voor de medewerkers, want ook die kunnen zitten met verdiepende vragen.

Wie is je inspiratiebron?

'Voor mij is de filosoof Emmanuel Levinas belangrijk. Hij werd begin 20e eeuw in Litouwen geboren en groeide op

in een Joods-geassimileerd milieu. Zes jaar na de Russische Revolutie vertrok hij naar Frankrijk. Zijn werk draait om het thema verbondenheid, hoe je je verhoudt tot de ander. Ik verdiep me sowieso in de wereld van de Joodse religie. Zij proberen door veel vragen te stellen dichter bij de essentie te komen.'

Heb je een favoriete tekst die je inspireert of waar je vaak op terugvalt?

JAPKE VAN MALDE

Japke van Malde (1957) studeerde theologie aan de VU in Amsterdam en in Leiden. Ze werkte in het onderwijs (basis, mavo en als docent godsdienst op een Pabo) en is op dit moment remonstrants predikant in Nieuwkoop en Amsterdam (Vrijburg), en daarnaast van de landelijke gemeente voor jonge remonstranten.

Japke is getrouwd en woont sinds 1981 in Leiden. Ze delen al 30 jaar hun huis met huisgenoten (een gezin met drie kinderen).

Japke publiceert regelmatig columns op het platform voor reformatorische spiritualiteit "Uurtje voor God". Kijk op: <http://www.uurtjevoorgod.nl/>

'Nee, niet echt. Ik laat de keuze van de teksten afhangen van de mensen met wie ik spreek in die laatste weken of over wie ik preek bij bijvoorbeeld een begrafenis. De betrokkene zelf praat over zijn of haar eigen leven op een bepaalde manier of de nabestaanden willen de overledene op een bepaalde manier gedenken. Daar laat ik me door inspireren om passende woorden te vinden. Lang niet altijd uit de bijbel omdat sommige mensen het vooral niet religieus willen hebben. Het gaat eigenlijk altijd om woorden van bezinning.'

Is het een groot contrast om met studenten of ouderen over het leven te spreken?

'Nee, niet echt. Ik zie het werk met jongeren als een aanvulling. Jongeren geven me energie omdat ze met andere ideeën en perspectieven komen. Onder jongeren van tegenwoordig heerst veel onzekerheid over relaties en loopbaan. Werk is steeds vaker flexibel. Als je vrienden allemaal een partner vinden en jij niet, wat betekent dat dan? Als al je vrienden al een keer seks hebben gehad en jij niet, heb je dan de boot gemist? Er lijken steeds minder zekerheden, ook financieel. Jongeren verlangen naar zaken, die ze soms niet krijgen. Dat roept vragen op waar het je omgaat in het leven. Waar gaat je verlangen nu echt naar uit?'

De remonstranten zoeken verbinding tussen religie en wetenschap en moderne cultuur. Kun je toelichten hoe je dat in je werk doet?

'Ik lees op het moment met een groep een bijbeltekst die gaat over de verharding van het hart van de Farao van Egypte. Dan hebben we het in die gespreksgroep over de verharding van onze harten in onze huidige Nederlandse

samenleving. Hoe voelen we dat zelf? Welke positie nemen we daarbij in? En naar aanleiding van de recente mislukte landing van de Marssonde hebben we gesprekken over de ruimte, of er meer is dan we zien of nu weten. Dan kom je dichtbij bij de vraag of er een hemel is. En welk antwoord kun je daar dan op geven met enige zekerheid?'

Nederland is ontkerkelijk, is dat een verlies?

'Misschien wel. In mijn gemeente in Nieuwkoop zijn nauwelijks jongeren. In Amsterdam nog wel een aantal. Ik zie wel veel terugkomers. Mensen die bijvoorbeeld door een dramatische gebeurtenis in hun leven, het overlijden

van een kind of van een partner, terugkomen naar een geloofsgemeenschap voor geestelijk steun.'

Heb je voor ons een boodschap over het leven?

'Als je in leven iemand dichtbij hebt verloren, ga je het leven als zodanig relativeren. Allerlei zaken waar je je druk over maakt en de conflicten die je hebt, al die negatieve energie die je voelt omdat je je geraakt voelt ... hoe belangrijk is dat nu allemaal echt? Dan is het toch veel belangrijker de mooie dingen te zien, te voelen en je te herinneren. Te genieten van de warme zonnestralen op je lijf. Te genieten van de kleine dingen iedere dag.'

Is het belangrijk om in vrede te sterven?

'Ik denk dat het goed is terug te kijken op de mooie gebeurtenissen van je leven. Die op te zoeken door erover te praten. En die dus herkennen en erkennen als de rijkdom van jouw leven. Ik ben ervan overtuigd dat mensen die zo hun leven omarmen, ook vanuit dat positieve gevoel kunnen loslaten en zo de dood kunnen aanvaarden.'

Hoe doen ze dat in Issoria?

Issoria Thuis, maatwerk bij terminale zorg in eigen huis

Veel mensen met een ongeneeslijke ziekte geven er de voorkeur aan thuis, in hun vertrouwde omgeving, te sterven. En misschien zouden sommigen wel naar een hospice willen, maar dat is niet altijd mogelijk: er is geen plaats of de zieke heeft nog geen indicatie. Zo'n indicatie kan pas worden afgegeven als de levensverwachting drie maanden of korter is.

tekst en foto JESSICA SMEENK

Hulp van Issoria Thuis is al mogelijk voor die tijd. Wie van zijn of haar arts te horen heeft gekregen dat genezing niet meer mogelijk is kan thuiszorg krijgen van een reguliere thuiszorgorganisatie. Daarnaast is ondersteuning van Issoria Thuis, een 'dochter' van Hospice Issoria, mogelijk. Issoria Thuis helpt de zorg thuis te regelen en staat bij met raad en daad. Ze zijn 24 uur per dag bereikbaar.

'Als iemand thuis wil sterven, is onze inzet dit mogelijk te maken', zegt Erna ten Broeke, een van de drie coördinatoren van Hospice Issoria in Leiden en van Issoria Thuis: 'Het regelen van de juiste ondersteuning is een kwestie van maatwerk.' Issoria Thuis -in 2008 begonnen als pilot-project- heeft hiermee veel ervaring, vertelt Erna. Zij en de twee andere coördinatoren kunnen dank zij hun expertise op het gebied van palliatieve zorg, hun flexibiliteit en de kleinschaligheid veel voor elkaar krijgen.

De weg weten

Regelen is heel tijdrovend, zeker als je in een situatie belandt die voor jou onbekend is. 'Je moet de weg weten', zegt Erna. Bij Issoria Thuis weten ze de weg. 'En bovendien heeft Issoria een naam, waardoor je meer ingangen hebt.'

Soms is het nodig dat er op stel en sprong hulp georganiseerd wordt. Dat is

het geval als de zorg in de laatste levensfase niet goed geregeld is of iemand op eens veel zieker wordt. Ook dan komen de uitgebreide ervaring en het netwerk van Issoria Thuis van pas.

Per jaar helpt Issoria Thuis ongeveer twintig mensen. Wie zich daar meldt, krijgt een van de coördinatoren op bezoek. Samen met de zieke of naaste bespreken zij de situatie. Daarbij komen allerlei dingen aan de orde, zoals medicatie, hoe om te gaan met de symptomen van de ziekte, behoefte aan ondersteuning, ook aan naasten. Dat kan gaan om de inzet van een gespeciali-

seerd verpleegkundige, een vrijwilliger, hulp bij het opruimen van de zolder of om het regelen van hulp bij huishoudelijke of financiële problemen, vertelt Erna. Ook biedt Issoria Thuis informatie over het omgaan met emoties en veranderingen in de persoonlijke en relationele sfeer.

Erna vertelt dat de 24-uurs bereikbaarheid veel cliënten rust geeft. 'In de praktijk maken ze er niet zo veel gebruik van.' Overigens wordt Issoria Thuis alleen in Leiden en de randgemeenten geleverd en kost het de zieke niets, er wordt niets in rekening gebracht.

Kennismaken met het Stedelijk Gymnasium

Op bezoek bij de burenen

Op 20 september 2013 vond de feestelijke opening plaats van Issoria in het nieuwe pand aan de Burggravenlaan. We werden de burenen van het Stedelijke Gymnasium.

tekst en foto's MAARTEN VAN ROOIJ

Drie jaar later stelden we ons voor aan 350 leerlingen in twaalf 5e klassen. We vertelden over wat een hospice is en wie er werken.

Aanloop

Voor de zomer werd het eerste contact gelegd met docent maatschappijleer Frank Heesbeen. De leerlingen van het Stedelijk Gymnasium zitten regelmatig op het muurtje rond de tuin van de hospice. Wij waren nieuwsgierig of de leerlingen wisten wie wij zijn en of het een goed idee zou zijn ons voorstellen. We spraken af in september in één week de twaalf 5e klassen te bezoeken. En dat we de leerlingen zouden vragen om een bijdrage voor in ons blad. Want in Issoria Magazine schrijven alleen maar volwassenen. We wilden graag weten hoe tieners tegen leven en dood aankijken.

Muisstil

In de 2e week van september stonden Trees Schoof, Lideke Van Gool, Erna ten Broeke en Maarten van Rooij voor de klas. We hielden een praatje van een kwartier. Leerlingen van rond de 16 jaar. We bezochten de beide vestigingen van het gymnasium, die aan de Burggravenlaan en aan de Marnixstraat. 'Het was enorm stil in de klas. Alle aandacht was bij wat ik vertelde', zegt Trees: 'Er werd mij gevraagd waarom ik dit werk deed als vrijwilliger. En waaraan de mensen in de hospice sterven.'

Via de voordeur

'Ik kreeg een interessante vraag van een jongen', vertelt Lideke: 'Of de "lijkwagen" altijd achterom reed om de mensen na hun dood op te halen. Ik heb uitgelegd dat het nooit bij Issoria gebeurt dat mensen, die uiteraard gewoon via de voordeur binnenkomen, na hun overlijden via

een achteruitgang (uit het zicht) worden opgehaald en weggereden. Dat wij daar juist een ceremonieel voor hebben: het uitgeleide doen. Omdat wij vinden dat de dood onlosmakelijk met het leven is verbonden en dat de dood dus ook een plek in het leven heeft en mag hebben.'

Overlast?

Een andere vraag die ons werd gesteld was of zij als leerlingen voor overlast zorgden voor de hospicegasten. Lideke: 'Mijn antwoord daarop is dat onze gasten het juist vinden om beweging om zich heen te hebben. Het leven gaat door, ook als je in een hospice woont. Daarom is het juist prettig om af en toe leerlingen van de buurschool te zien en te horen. Jullie hoeven dus zeker niet op jullie tenen te lopen. Jonge mensen hebben de toekomst en dat kan voor onze gasten ook een mooi gegeven zijn om nog mee in aanraking te komen.'

BLAADJE

*In de herfst hangt een oud blaadje
aan de boom*

*Het is een van de beste van zijn soort
tot de wind zich met hem bemoeit
want die wind die woeit en loeit*

*Het blaadje wil blijven hangen
maar hij wordt moe en slap
Hij grijpt zich stevig vast
en hij ketst tegen de bast*

Woesh!

*Een windvlaag blaast hem weg
Oh wat een dikke pech*

Woesh!

*Nog een windvlaag brengt het
blaadje weer naar boven
En hij gaat
op en neer
Heen en weer
En nog een keer*

*Op een winterdag met sneeuw en ijs
Als het blaadje nog steeds daalt
Is het plots windstil
Ik geef nog een gil en ik ril
Maar dat blaadje van
Ooit zo'n grote waarde
wordt opgeslokt
Door die rare aarde*

Martin Bax

Woordwedstrijd

Aan de leerlingen van de 5e klassen van het Stedelijk Gymnasium vroegen we in eigen woorden iets te schrijven over leven en dood. Uit de inzendingen koos de jury een winnaar van de 1e en 2e prijs. De 1e prijs ging naar Aska Hayakawa en de 2e prijs naar Martin Bax. De Stadsschouwburg Leiden en het muziekpodium Gebr. De Nobel stelden belangeloos prijzen beschikbaar.

Staan de jury van links naar rechts: Lideke Van Gool, Erna ten Broeke, Frank Heesbeen en Maarten van Rooij. Zittend de winnaars: Aska Hayakawa en Martin Bax

VOETBAL EN MUZIEK

Martin Bax is 15 jaar en woont in Hoogmade. Hij heeft een vakkenpakket passend bij het profiel Cultuur & Maatschappij. Hij denkt erover na het gymnasium misschien media en journalistiek te gaan studeren. Martin voetbalt bij MMO (Met Moeite Oppericht) en bespeelt ook nog verschillende soorten slagwerk bij De Heerlijkheid Hoogmade. Hij maakte zijn gedicht voor zijn opa aan moeders kant. Martin droeg het voor tijdens de avondwake.

Juryrapport:

*Met zijn gedicht *Blaadje* creëert Martin met eenvoudige woorden treffend de sfeer van de vergankelijkheid van de natuur en het leven.*

Zijn taalgebruik is helder en toegankelijk. Herkenbaar weet hij het seizoen van de herfst neer te zetten; het seizoen waarin de bladeren vallen en de natuur zich na een uitbundige zomer voorbereidt op de stilte van de winter. Het is nog indringender als wij weten dat dat ene vallende blaadje de opa is van Martin, voor wie hij dit gedicht schreef.

Martin kreeg de tweede prijs en won twee vrijkaartjes voor het muziekpodium Gebr. De Nobel. Hij gaat op 30 december naar het optreden van de Nederlandse popgroep Blaudzun.

DE VRIJE VOGEL

Aska Hayakawa is 16 jaar en woont in Leiden. Haar vader woont in Sendai (Japan) en haar moeder pendelt tussen Leiden en Japan. De naam Aska betekent in het Japans vrije vogel of vliegende vogel. Zij volgt het opleidingsprofiel Natuur & Techniek.

Zij wil sterrenkunde of ruimtevaarttechniek gaan studeren. Alhoewel ze ook wel een bachelor journalistiek wil gaan halen. Aska danst 1x per week hiphop. En sinds kort schrijft ze gedichten en korte verhalen. Het mooiste boek dat ze las, is Lolita van Vladimir Nabokov: 'Het heeft een enorme indruk op me gemaakt door het verhaal maar ook de betoverende schrijfstijl van Nabokov.'

Juryrapport:

Met haar gedicht zet Aska de lezer aan het denken. Zij hanteert beeldende taal waardoor woorden een dubbele betekenis en lading krijgen. Zij beschrijft hoe we in het leven altijd vooruit gaan en niet terugkijken. We stijgen op voor en naar de (v)lucht van het leven. Maar eens zullen we terug moeten keren naar de grond waar we horen. En wat is dan de waarde van het ticket dat we hebben voor het leven?

Aska won de eerste prijs en koos ervoor naar de Stadschouwburg Leiden te gaan. Zij gaat op zaterdag 17 december naar de hiphopper Fresku van wie zij fan is!

••• Leidse Schouwburg
••• Stadsgehoorzaal

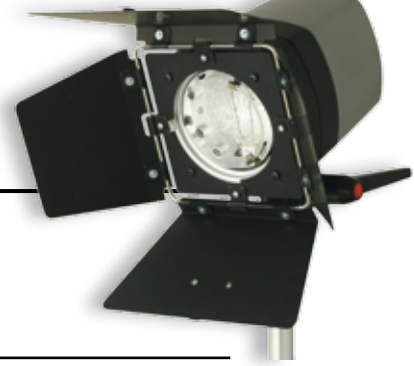
'verder, met
je hoofd in de
wolken
vliegt het leven
voorbij'

TOT WE ERBIJ NEERVALLLEN

*met je ticket in je hand, zenuwachtig
hoeveel het kost maakt niet uit
we stijgen allemaal op, landen even hard
verder dan de horizon kunnen we niet zien
of stormen stoppen
leef je wel zonder turbulentie?
verder, met je hoofd in de wolken
vliegt het leven voorbij
en vragen we, of we nog heel even
mogen blijven zitten
voor we landen, als nietig einde
voor we zijn waar we horen
voor we weer sterfelijke mensen zijn, aan de grond, in de grond
alstublieft nog mijlen ver, zonder pauzes, almaar vooruit
zonder om te kijken, terug kunnen
we toch niet
want het landen doet altijd een beetje pijn
als we tegen de grond vallen
als het einde reis is
en je ticket niets meer waard*

Aska Hayakawa

Uitgelicht

Laatste huis

Afke van der Toolen is schrijver-journalist. In een lokaal krantje leest ze een oproep voor vrijwilligers van een hospice in oprichting. Dit berichtje raakt iets in haar. Schoorvoetend meldt ze zich aan als vrijwilliger met als doel van binnenuit een boek te schrijven over het eerste levensjaar van de hospice. Het is door haar vlotte schrijfstijl, door de afwisseling van eigen ervaringen binnen en buiten de hospice, stukjes uit een logboek, gedichten, voor al een prettig leesbaar boek geworden. Door haar beeldende woordkeuze en het '... indikken en herschikken ...', zoals ze dat zelf in haar inleiding noemt, schept Afke een eerlijk, maar her en der ook karikatuuraal beeld van het dagelijks leven van bewoners, hun naasten en medewerkers in een hospice. In de appendix plaatst ze haar ervaringen tegen de achtergrond van het ontstaan van de hospices en de palliatief terminale zorg in Nederland. Voor '... een volslagen leek ...' (die ze zelf al snel niet meer is) is het hiermee ook een informatief boek geworden.

Het boek Laatste huis van Afke van der Toolen is in 2007 uitgebracht, maar onlangs ook als e-book verschenen.

Erna ten Broeke

Een vrouw op de vlucht voor een bericht

Op ruimdenkende wijze komt liefde en vriendschap in deze roman van David Grossman aan bod. Ook de liefde voor een kind. Dat kind is de reden voor haar vlucht. Haar zoon gaat voor de tweede keer het leger in.

De levens zijn verweven met het land waar zij wonen, Israël. En met de diverse stadia van oorlog die dit land doormaakt. Een complexe wereld.

Zij vlucht. Waar naartoe, weet zij niet. Op de wandeling die begint, neemt zij een vriend mee. Het wordt zowel voor hem als ook voor haar een zoektocht naar zichzelf. Met in haar hoofd, dat zolang zij loopt en niet thuis is, zij geen bericht kan ontvangen. Het bericht dat hij gesneuveld kan zijn. Zij probeert, door over hem te vertellen, de dood van hem af te houden. Ze rouwt al voordat hij fysiek is gestorven.

Yram

Neruda-songs

Ruim tien jaar geleden schreef de Amerikaanse componist Peter Lieberson (1946-2011) de Neruda-songs. Hij zette vijf liederen van de beroemde Chileens dichter Pablo Neruda op muziek voor orkest en mezzo-sopraan. Hij deed dat voor zijn vrouw en zangeres Lorraine Hunt Lieberson (1954-2006). Hij schreef het nadat bij haar borstkanker was geconstateerd. Zij voerde het op en stierf niet veel later in juli 2006 op 52-jarige leeftijd.

Eind november werden de Neruda-songs door het Rotterdams Philharmonisch Orkest en Christianne Stotijn uitgevoerd. De teksten van de vijf sonnetten werden tijdens de opvoering op schermen geprojecteerd. Aangrijpende teksten die het leven en de liefde beschrijven. Leven, liefde en dood leveren vaak inspiratie op voor dichters

en componisten; in gedichten en muziek versmelten verstand en emotie met elkaar. De mix van dichter Neruda en componist Lieberson zijn daar samen ook weer een prachtig voorbeeld van.

Op Youtube zijn verschillende uitvoeringen te vinden. Zoek op: Neruda-songs

Maarten van Rooij

Wat kan Issoria doen voor u, wat kunt u doen voor Issoria?

Wat we bieden

Hospice Issoria biedt zorg aan mensen in de laatste levensfase en hun naasten. Daarnaast heeft de stichting het bevorderen van de integratie van het stervensproces in het dagelijks leven tot doel.

Zorg in de hospice

In de nieuwe sfeervolle stadsvilla aan de Burggravenlaan 11 in het centrum van Leiden kunnen we zeven gasten en hun naasten ontvangen. Een team van vrijwilligers en verpleegkundigen verleent, in nauw overleg met de gast, de naasten en de eigen huisarts, zorg. We proberen hierbij zoveel mogelijk rekening te houden met de eigenheid van iedere gast, speciale wensen en behoeften.

Zorg thuis

Voor mensen die liever (zo lang mogelijk) thuis willen blijven, is er Issoria Thuis. Samen met degene die gaat sterven en de naasten verkennen we welke ondersteuning thuis nodig is en hoe die in te zetten. Dit kan variëren van hulp bij de inzet van praktische ondersteuning, psychosociale begeleiding tot 24-uurs bereikbaarheid.

Zorg na het overlijden

Voor mensen die na het verlies van een dierbare, al dan niet binnen Issoria, behoefte hebben aan extra ondersteuning is er de mogelijkheid van rouwondersteuning. Hiervoor is een speciaal opgeleide groep vrijwilligers beschikbaar.

Uitdragen van expertise

Issoria draagt haar opgedane kennis en ervaring graag uit. Wij verzorgen voor diverse doelgroepen lezingen en themabijeenkomsten op het gebied van palliatieve zorg en rouw. Een training of scholing op maat behoort ook tot de mogelijkheden.

Hoe we zijn georganiseerd

Hospice Issoria is georganiseerd in drie stichtingen. De Stichting Hospice Issoria

die verantwoordelijk is voor de dagelijkse exploitatie. De Stichting Vrienden van Issoria die zorgt voor de broodnodige extra financiële middelen. En de Stichting Burggravenlaan waarin de aankoop en het bezit van het pand Burggravenlaan is ondergebracht. Bij Issoria zijn drie betaalde coördinatoren en 1 hospice-assistent in dienst. Er werken verder meer dan 100 vrijwilligers.

Voor wie is Issoria Magazine?

Issoria Magazine verschijnt tweemaal per jaar en geeft een beeld van ons werk. Het wordt verspreid onder onze donateurs, professionele relaties en de eigen vrijwilligers. Het blad wordt gemaakt door vrijwilligers. Issoria Magazine wordt kosteloos gedrukt door Okay Color Graphics (Alphen aan den Rijn) in een oplage van 1.600 stuks.

Gebruik maken van onze zorg

Wilt u gebruik maken van onze hulp voor uzelf of voor een familielid, bel ons dan. Samen met u wordt dan bekeken wat het beste bij uw zorgbehoefte past. Aarzel niet, onze missie is u de best mogelijke ondersteuning te bieden in en rond de laatste levensfase.

Onze gegevens

Bezoek- en postadres:

Burggravenlaan 11,
2313 HM Leiden

Tel: 071 - 514 22 75

Mail: info@issoria.nl

Website: www.issoria.nl

Rekeningnummer

Vrienden van Issoria:

NL75ABNA0892838426

Issoria

De naam Issoria is afgeleid van *Issoria lathonia*, de kleine parelmoervlinder. Een vlinder die uit zijn cocon kruipt en naar het licht opstijgt wordt in veel culturen gezien als beeld van het sterven van de mens.

OKAY COLOR
GRAPHICS

Stichting Vrienden van Issoria

BREIEN VOOR ISSORIA

Tekst en foto's door Jessica Smeenk

'Het mag best ingewikkeld zijn, als er maar geen gecompliceerd ingebreid patroon aan te pas komt.' Aan het woord is Lia Castelein, die kinderkleding, poppenkleertjes en kleding voor volwassenen breit om geld voor Hospice Issoria

te verdienen in het kader van de 'fantastische 1.001 euro-club'.

Lia heeft in 2015 een project afgerond waarmee ze in 2013 – na haar pensionering – was begonnen. 'In twee jaar 1000 euro verdienen is wel heel hard breien', vertelt ze. En het is natuurlijk niet alleen breien, maar ook in elkaar zetten en afwerken van de kledingstukken.

Daarom doet ze het nu iets rustiger aan met haar tweede project. Ze heeft een planning van drie jaar in gedachten. 'Ik mik op 2018. Ik heb geen televisie dus ik kan 's avonds lekker breien.' Maar ze moet een beetje uitkijken dat het niet te fanatiek gaat. 'Ik kreeg last van mijn schouder toen ik een poncho voor een volwassene aan het breien was. Te zwaar en te omvangrijk om lang achter elkaar te doen.'

Lia heeft al haar breiwerken en -werkjes gefotografeerd. En ze weet precies waar alles naar toe is gegaan. Ze heeft niet alleen opdrachten gekregen uit Nederland, maar ook uit Amerika, Canada en Australië.

Wie iets bij Lia bestelt levert zelf de wol. Lia helpt meestal bij het uitzoeken van het materiaal. Voor het werk dat zij verricht rekent zij een 'breiloon'. En als zij iets breit dat zij aan iemand cadeau wil geven, brengt zij zichzelf een prijs in rekening, die ook in de pot gaat.

Meer informatie:
www.issoria.nl/1001europrojecten

100 KM ROEIEN VOOR ISSORIA

Op woensdag 11 mei om 8 uur 's ochtends startten de roeiers Salo van Berg, Wobbe de Steur, Lutze Van Der Ploeg en Robert Jan Stoop (de initiatiefnemer) en stuurvrouw Queeny van der Spek aan de Ringvaart Regatta, een roeitocht van 100 km. Van Leiderdorp over De Kaag, via de Ringvaart langs Leimuiden, Schiphol, Halfweg en terug via Lisse en Warmond. Van daaruit over De Vliet naar Delft. De mannen hadden getraind en waren begeleid door coaches van de Leidse roeivereniging Njord. Ze finishten in Delft na 11 uur en 11 minuten afzien. Een topprestatie! Dankzij de vele sponsors roeiden de mannen € 8.319 bij elkaar voor hospice Issoria. Dit bedrag werd door hen geschonken voor die gasten die de eigen bijdrage in de zorg niet zelf kunnen betalen.

De mannen hadden getraind en waren begeleid door coaches van de Leidse roeivereniging Njord. Ze finishten in Delft na 11 uur en 11 minuten afzien. Een topprestatie! Dankzij de vele sponsors roeiden de mannen € 8.319 bij elkaar voor hospice Issoria. Dit bedrag werd door hen geschonken voor die gasten die de eigen bijdrage in de zorg niet zelf kunnen betalen.

APEK
administraties

DeLEEUW
makelaardij
verzekeringen
hypotheek

GEVEN? VERMELD UW ADRES!

We krijgen regelmatig giften zonder dat we het adres van de gulle gevers weten. We kunnen de gevers dan geen bedankbriefje sturen. We vrezen dat dat ondankebaar overkomt. U helpt ons dus als u uw adres vermeld wanneer u

geld overmaakt naar de Vrienden van Issoria op IBAN-nummer: NL75AB-NA0892838426. Vermeld uw adresgegevens svp in de toelichting bij de betaling. Dat maakt het voor ons gemakkelijker om u persoonlijk te bedanken!